

ZVUKOVÉ KRAJINY

... zahajovací koncert 17. sezóny Orchestru BERG

pondělí 6. března 2017 v 19.30

České muzeum hudby

Bent Sørensen Sirenengesang

Hans Abrahamsen Winternacht (česká premiéra)

I. Winternacht / Zimní noc. Georgu Traklovi

II. Drei Welten / Tři světy. M. C. Escherovi

III. Septet. Igoru Stravinskému

IV. Im Frühling / Zjara. Georgu Traklovi

:: přestávka ::

Georg Friedrich Haas ... und ... (česká premiéra)

Peter Vrábel – dirigent

Orchestr BERG

Anna Sommerová (koncertní mistr), Marko Ferenc, Anna Romanovská Fliegerová – housle, Ilia Chernoklinov, Ondřej Štochl – viola, Vojtěch Urban, Helena Velická – violoncello, Jan Kořínek, Vojtěch Masnica – kontrabas, Zuzana Bandúrová – flétna, Jarmila Vávrová – hoboj, Irvin Venyš, Kyril Tseliapniou – klarinety, Tomáš Bürger – horna, Jan Pohořalý – trubka, Lukáš Mořka, Jan Triebenekl – trombón, Daniel Wiesner – klavír, Jiří Lukeš – akordeon, Oleg Sokolov – bicí nástroje

Jiří Lukeš – příprava elektroniky, Eliška Bejčková – zvuk, Jan Komárek – light design

---

Na dnešním koncertě představujeme hudbu dvou nejvýznamnějších dánských skladatelů současnosti – Hanse Abrahamsena a Benta Sørensen. To, že společně s nimi zazní také hudba Georga Friedricha Haase, není náhoda. Haas i Sørensen zapojují do svých zvukových představ mikrotonalitu, Haas ovšem na mnohem propracovanější úrovni. V dílech Abrahamsena i Haase, která dnes zazní, se také objevuje inspirace expresionistickou poezií. Celkově dnešní koncert dobře vystihuje jeho název – zvukové krajiny. Ponořte se do nich a nechte se unášet hudbou do dálek...

Tento koncert je také prvním ze série **MiniFokus Rakousko**, která představí vybrané rakouské skladatele současnosti.

ZAJÍMAVOST - výslovnost specifických dánských samohlásek

ø = ö (Sørensen se tedy čte Sörensens)

å = ó (Nørgård se tedy čte Nörgórd)

Bent Sørensen (*1958) je žákem Iba Nørholma a Pera Nørgårda, skladbu začal studovat poměrně pozdě, až ve 25 letech. Předtím se věnoval lidové hudbě, jejíž tiché ozvěny jsou v jeho díle slyšet dodnes. Na mezinárodní scénu pronikl díky Arditti Quartetu, které v roce 1990 nahrálo jeho kvartety (Alman, Adieu, Angel's Music) z let 1986–1988, tedy z dob studií. V 90. letech vytvořil řadu symfonických děl, mimo jiné kantátu The Echoing Garden nebo doposud jedinou symfonii. Za

zmínku stojí také spolupráce s dánským dramatikem Peterem Asmussenem, jejímž výsledkem je opera *Under the Sky*, premiérována v Dánském královském divadle (2003), nebo skladba *Sounds Like You* (2008) pro symfonický orchestr a herce, která poprvé zazněla na významném Bergen International Festival. Tento festival objednal o rok dříve také symfonické dílo *Exit Music* (2007). Tvořil na objednávku významných ansámbľů nebo sólistů, koncert *Birds and Bells* (1996) vznikl pro skladatele a trombonistu Christiana Lindberga, koncert *La Mattina* (2009) pro klavíristu Leifa Ove Andsnese, pro francouzský Ensemble intercontemporain napsal *Tunnels de Lumière* (2010). Řadu let učil skladbu na Královské dánské hudební akademii v Kodani, od roku 2008 je hostujícím profesorem na Royal Academy of Music v Londýně. V roce 2014 byl zvolen předsedou Dánské společnosti skladatelů. Dodnes používá tužku a papír a naopak nepoužívá elektroniku.

Sirenengesang (Zpěv Sirén) vznikl na jaře 1994. Jde o objednávku komorního orchestru AVANTI! (Finsko), která byla podpořena grantem Severské hudební komise / NOMUS. Hudba není romantickou reflexí předpokládaných zpěvů Sirén. Název vyjadřuje těžko postižitelnou představu, která se projevuje v hutných čtvrttónově pokřivených melodiích a v manickém, téměř ztuhlém opakování tónů. Někdy se hudba promění v nehybné výkřiky, někdy vznikne prostor pro malé naivní fragmenty melodie. Na konci skladby se objevuje úryvek Andělského duetu z mé skladby *The Echoing Garden* (Zahrada s ozvěnami). *Sirenengesang* je věnován Peru Nørgårdovi.

Bent Sørensen

Hudba dánského skladatele **Hanse Abrahamsena** (*1952) se vyznačuje jednoduchostí a zároveň přísnou propracovaností. Studoval původně hru na lesní roh, brzy ale přešel ke studiu skladby, později přidal ještě teorii a dějiny hudby. Mezi jeho učiteli byli mimo jiné skladatelé Per Nørgård a György Ligeti. Úspěchy sklízí už od mládí, první skladbu mu vydali už v 16 letech. Na objednávku Berlínské filharmonie napsal *Nacht und Trompeten* (1981), jeho celovečerní kompozice *Schnee* (2008) je počítána mezi nejvýznamnější hudební díla 21. století. Za kompozici „let me tell you“ napsanou pro vynikající zpěvačku současné hudby Barbaru Hannigan získal v roce 2015 prestižní Grawemeyerovu cenu, o rok později také cenu Severské hudební rady. Zajímavostí je i klavírní koncert pro levou ruku *Left, Alone* (2014–2015), jehož inspirací byla mimo jiné specifická dispozice jeho autora – kvůli mozkové obrně má omezenou hybnost pravé ruky. Věnuje se také úpravám a instrumentaci starší hudby (Nielsen, Bach, Ligeti, Schumann, Debussy, Satie, Nørgård a další). Od roku 1995 učí skladbu na Královské hudební akademii v Kodani.

Abrahamsen se často zabývá tematikou zimy a sněhu – kromě výše zmíněného díla *Schnee* (Sníh) vytvořil také *Zwei Schneetänze* (Dva sněhové tance; 1985) a v současné době píše operu na motivy Andersenovy pohádky *Sněhová královna*. Ze stejné inspirace vychází z velké části i dnes uváděné dílo *Winternacht*.

Winternacht (Zimní noc) vznikala v letech 1976–1978 (jejímu autorovi tedy bylo okolo 25 let) a je první skladbou, která upozornila na pozoruhodný Abrahamsenův talent. Její název je převzat z básně rakouského expresionistického básníka Georga Trakla (1887–1914), kterému je věnována první a čtvrtá část díla. V druhé části se Abrahamsen odvolává na litografii nizozemského grafika M. C. Eschera *Tři světy* z roku 1955. Ta zobrazuje jezero na podzim nebo v zimě – prvním světem je ten pod hladinou, druhým povrch jezera pokrytý listím, třetím vše nad hladinou. Třetí část připomíná klasika 20. století Igora Stravinského.

Zimní noc

Nachumelilo se. Po půlnoci opit purpurovým vínem odcházíš z temné oblasti lidí, od červeného plamene jejich krbu. Ó temna!

Černý mráz. Země jest tvrda, vzduch chutná hořkostí. Tvoje hvězdy se seskupily ve zlé znaky.

Zkamenělými kroky dupeš utíkaje po železničním náspu, kulatých očí, jako voják, jenž se žene útokem na černou hradbu. Avanti!

Hořký sníh a měsíc!

Rudý vlk, jež anděl dává. Tvoje nohy řinčí kráčeji jako modrý led, a úsměv plný hrdosti a smutku proměnil ti tvář v kámen a čelo bledne rozkoší mrazu; nebo mlčky se sklání nad spánkem hlídačovým, jenž sklesl v dřevěné své chýši.

Mráz a dým. Bílá hvězdná košile zžehá ramena ji nesoucí, a Boží supové drásají tvé kovové srdce.

Ó, kamenného kopce. Zticha se rozplývá a zapomenuto chladné tělo ve stříbrném sněhu.

Černý jest spánek. Ucho dlouho provází pěšinky hvězd v ledu.

V procitání zněly zvony v dědině. Z východní brány stříbrně vystoupil růžový den.

Z jara

Zticha se snesl z tmavých kročejů sníh,

v zášeří stromu

růžová víčka pozdvihují milující.

Povždy následují za temným halekáním lodníků

hvězda i noc;

a vesla šepotem tleskají do taktu.

Za zdmi zřícenými záhy rozvíjí se

fialky

potichu se rozzelená spánek osamělého.

Básně Georga Trakla (1887–1914) ze sbírky Sebastian im Traum přeložil Bohuslav Reynek.

Jakkoliv nově může působit hudba rakouského skladatele **Georga Friedricha Haase** (*1953), je přesto pevně ukotvena v romantické tradici a nepostrádá lyričnost. Její autor vyrůstal ve Vorarlberském údolí ve stínu alpského masivu, což by pro řadu lidí mohla být povznášející zkušenost. On na to ale vzpomíná jinak: „Okolní krajina se mohla jevit nádherně, ale ... život tam byl v 50. a 60. letech odtržen od kulturního dění ve světě.“ Pocit outsidera dovedl Haase k hudbě, v níž najdeme ozvěny temného úzkého údolí jeho dětství. Je nadšeným propagátorem mikrointervalové kompozice, navazuje mimo jiné na našeho Aloise Hábu, Ivana Vyšněgradského, Giacinta Scelsiho, Gérarda Griseyho nebo Harryho Partche. Nesnaží se ale vylepšovat tradiční temperovaný systém ladění. Chce poukázat na rozdíl mezi tím, co je obvyklé, a tím, co je možné. Soustřeďuje se na to, co nám brání odhalit naše sluchové návyky. Inspiruje se také, někdy skrytě jindy otevřeně, například hudbou Schumanna, Mendelssohna nebo Mozarta. Občas přidává k hudbě práci se světlem a tmou, například v celovečerní kompozici *In vain ad*. Od roku 2013 je profesorem skladby na Kolumbijské univerzitě v New Yorku.

Ve skladbě ... **und** ... (... a ...) z roku 2008 jde vždy o vztahy mezi dvěma elementy – elektronikou A komorním ansámblem, pravou A levou polovinou ansámblu, mezi nástroji s pevnou výškou tónů (klavír, akordeon, marimba, vibrafon atd.) A těmi, které mohou výšku tónu přizpůsobit (smyčcové a dechové nástroje), hladkým souzvukem A zvukovým interferenčním třením atd.

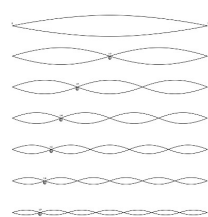
Jde svým způsobem o dílo didaktické povahy, které pomáhá hudebníkům proniknout do světa alikvotních řad a z nich vycházející mikrotonality. Tomu napomáhají nejen poznámky v notách ale především elektronika. Kromě toho, že má svou estetickou a

zvukovou kvalitu, představuje také pomůcku pro hudebníky, ke které se intonačně vztahují. Pomáhá jim přesněji interpretovat složitou mikrotonální partituru plnou čtvrttónů, šestinotónů i o pouhé centy posunutých tónů.

Haas ovšem ví a přiznává, že i při sebevětším úsilí se nedá vyhnout drobným odchylkám od udané intonace. Není to ale na škodu – naopak! Hudba tak získává další barvy, vzniká zajímavé zvukové chvění. Výsledkem je téměř půlhodina intenzivního zvukového zážitku, do kterého se posluchač může doslova ponořit.

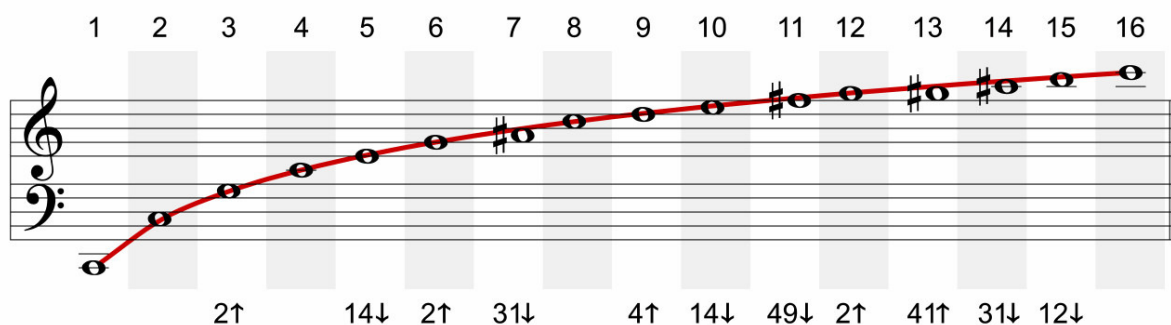
Na konci najdeme (obměněný) citát z Haasova tehdy ještě nedokončeného písňového cyklu ... wie stille brannte das Licht (2009), konkrétně o zhudebnění básně Maienregen (Májový déšť) expresionistické básnířky Elsy Laske-Schüler.

... und ... vzniklo pro soubor Collegium Novum Zürich. Na elektronice Haas spolupracoval s experimentálním studiem německého rozhlasu SWR. Premiéra se uskutečnila 20. září 2008 v prostoru Dampfzentrale v Bernu (Švýcarsko), dirigoval Enno Poppe.

Co je alikvotní řada tónů?

V angličtině i v němčině se nazývá mnohem trefněji overtone series / Obertonreihe – jde o tóny „nad“, tedy nad základním tónem, tzv. fundamentálem. Společně s každým přirozeně vznikajícím tónem zní totiž tiše řada dalších (tzv. alikvotů), které se nacházejí nad ním. Představte si například strunu. Kmitá v amplitudě nejen po celé své délce, zároveň ale kmitají také její poloviny, třetiny, čtvrtiny atd. Když strunu přepůlíme, zazní tón o oktávu výš, ve třetině zní kvinta, ve čtvrtině kvarta atd. Stejně to funguje u dechových nástrojů, kde alikvotní tóny rozehrajeme „přefukováním“ – krásným příkladem je fujara. Rozdíl mezi základním tónem a prvním alikvotem je největší, pak se vzdálenosti zkracují. Intenzita, se kterou znějí jednotlivé alikvotní tóny, určuje barvu zvuku – proto hrají housle jinak než trubka.

* Čísla pod notovou osnovou udávají odchylky od temperované notace – v centech

Orchestr BERG je špičkové těleso, které již řadu let přináší svěží vítr na českou hudební scénu – uvádí inovativní a zároveň divácky atraktivní projekty kombinující současnou hudbu s tancem, filmem, divadlem, projekcemi apod. Vystupuje často mimo tradiční koncertní sály. Orchestr BERG je jediným českým orchestrem, který pravidelně objednává a ve světových premiérách na svých akcích uvádí novinky českých skladatelů především mladé generace. Má tak na svém kontě již více než stovku světových premiér. V českých premiérách také představuje tvorbu těch nejvýznamnějších zahraničních skladatelů, mimo jiné i hudební divadlo Schwarz auf Weiss Heina Goebbelse, hudebně filmový kus Up-close Michela van der Aa, unikátní celovečerní kompozici In vain Georga Friedricha Haase nebo legendární dílo Györgye Ligetiho Poème symphonique pro 100 metronomů. Orchestr BERG uvedl celou řadu vlastních originálních projektů, například ve spolupráci s tanečnicí 420PEOPLE, režisérkou Petrou Tejnorovou, choreografkou Mirkou Eliášovou

nebo režisérským duem SKUTR. Spolupracuje také s nejvýznamnějšími českými kulturními organizacemi, mezi nimiž jsou například Národní divadlo, Židovské muzeum v Praze, Centrum současného umění DOX, festivaly Struny podzimu, Pražské jaro, Hudební fórum Hradec Králové ad. Věnuje se i edukativním projektům.

Peter Vrábel je slovenský dirigent, který žije a pracuje v Praze. V roce 1995 založil Orchestr BERG a určil jeho hudební směřování – díky němu je dnes tento orchestr oceňován jako jedinečný interpret hudby 20. století a hudby soudobé. Spolupracuje se soudobou českou skladatelskou špičkou a vytváří inspirativní tvůrčí prostor pro vynikající umělce mladé generace. Je držitelem Ceny Gideona Kleina. Za svoji práci s Orchestrem BERG získal v roce 2010 od České hudební rady / UNESCO ocenění za zásluhy o kvalitu a šíření české hudby.

SRDEČNĚ ZVEME NA DALŠÍ AKCI LETOŠNÍ SEZÓNY!

ORCHESTR BERG S VÍCENÁSOBNÝM MISTREM SVĚTA V TURNTABLINGU

Netušíte, o čem je řeč? Jde o specifickou DJskou disciplínu, která spočívá v sofistikované a relativně náročné hře na gramofony. Britský skladatel Gabriel Prokofiev (není to náhoda, jde o vnuka Sergeje Prokofjeva) napsal koncert pro DJ a orchestr, který ovšem nemůže hrát jen tak někdo. Náročný part zvládne jen ten, kdo dosahuje té nejvyšší úrovně v této specifické disciplíně a zároveň dokáže pracovat s orchestrem. Na světě je jen pár takových. Jsme rádi, že se nám podařilo ke spolupráci získat DJ Mr. Switche z Londýna. Moc se na něj těšíme!

GROOVE

úterý 4. dubna v 19.30, Klub ROXY

Roman Zabelov: Moment slunce (světová premiéra)

Miro Tóth: Tyč – video opera (česká premiéra)

Gabriel Prokofiev: Concerto for Turntables (česká premiéra)

Mr. Switch (UK) – DJ, Gergely Kováts (HU) - saxofon, Ladislav Mirvald - light design

Orchestr BERG & dirigent Peter Vrábel

CO SE DĚJE V BERGU

CESTUJEME DO DRÁŽĎAN I DO BRNA

úterý 11. dubna ve 20h | Brno - Červený kostel

Do Brna vyrazíme v dubnu na Velikonoční festival duchovní hudby s celovečerním dílem Brány Jeruzaléma Broniuse Kutavičiuse, které jsme v české premiéře uvedli vloni v karlínském kostele sv. Cyrila a Metoděje.

pátek 28. dubna ve 20h | Drážďany – Evropské centrum pro současné umění Hellerau

středa 17. května ve 21h | Divadlo Reduta – Mozartův sál

Hudebně taneční představení Constellations I. (Before I Say Yes), které jsme společně se Spitfire Company premiérovali na přelomu listopadu a prosince v Divadle Ponoc, představíme v prestižním centru Hellerau v Drážďanech i na festivalu Divadelní svět Brno.

TÝDEN DIVERZITY V HYBERNSKÉ

čtvrtek 13. dubna, 19-20.30 | Hyberská 4

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy organizuje v komplexu prozatím prázdných budov v Hyberské ulici festival s pěkným názvem Týden diverzity. Orchestr BERG vytvoří speciální intervenci do tohoto prostoru, které bude předcházet zvuková procházka. Spolupracují s námi skladatel Martin Klusák a light designér František Fabián z Institutu světelného designu.

FANDÍTE NÁM? STAŇTE SE ČLENY KLUBERGU!

Chcete podpořit jedinečné projekty z oblasti nového umění?

Zajímá Vás, co se v BERGU chystá, a chcete u toho být jako první?

PŘIDEJTE SE!

Patronkou KLUBERGU je paní Soňa Červená, herečka a zpěvačka.

Měsíční členský příspěvek: 123 Kč (jednotlivec) / 234 Kč (ve dvou)

ČLENOVÉ KLUBERGU VZKAZUJÍ

„Jste úžasní, jak se neustále zdokonalujete a vymýšlíte nové a nové nápady!!! Gratuluji, obdivuji a držím palce:-)!!!!“ Martina B.

„Držím palce do další činnosti, obdivuji koncepci a koncerty se mi moc líbí.“ Jana M.

DĚKUJEME VŠEM ZA PODPORU!

víc informací: www.kluberg.cz

Obrátit se můžete také na Evu Kesslovou – T: 604 205 937, E: kluberg@berg.cz

DĚKUJEME VŠEM, KTEŘÍ NÁM POMÁHAJÍ!

DÁRCI: RNDr. Ondřej Jäger, RNDr. Jiří Kessl, Ing. Tibor Lopušán, Vlasta Plocková, Eva a Norman Ridenouroví, manželé Špírkovi

KLUBERG (klub dárců Orchestru BERG)

Petr Adler, manželé Bahbouhovi, Soňa Červená, Václav Eis, Lucie Chrápavá, Adéla Kovářová, Drahoslava Krnáčová, Rudolf Kryl, Jiří Kubíček (ve dvou), Rudolf Leška (ve dvou), Jiří Malíř, Jana Maříková Kubková, Jáchym Novotný, manželé Ridenouroví, Ivan Studený, Kateřina Svatoňová, Ing. Tomáš Svatoň, Danilo Tuzar, manželé Valchářovi, Zuzana Zubercová a jeden anonymní člen

ANDĚLÉ (dobrovolníci)

Věra Babišová, Radvan Bahbouh, Eva a Tonda Blomannovi, Jan Brázda, AK Anna Císařová & Peter Babiš, Martina Čápová, manželé Činčerovi, Valerij Durdil, Dominik Dvořák, Josef Dvořák, Pavel Dvořák, Rut Fialová, Jiří Hajdyla, Ondrej Holas, Aleš Janíček, Tomáš Jindříšek, Martina Kaňková, Jitka Kloučková, Adam Kneblík, Šimon Kočí, Ivana Kolářová, Johana Kratochvílová, Drahoslava Krnáčová, Maja Madárová, Daniel Mikolášek, Alena Miltová, Pavel Moc, Ester Nemjůová, Martin Pavala, Michal Pečeňa, Kateřina Plevová, Eva Ridenourová, Michael Romanovský, Majka Semotánová, Michaela a Howard Sidenberg, Petr Somol, Jonáš Starý, Lukáš Trnka, Pavel Trnka, Jan Trojan, Pavel Trojan Jr., Michaela Volfová, David Zábranský a Jan Zázvůrek...

PODPOŘILI

Ministerstvo kultury ČR, Hlavní město Praha, Rakouské kulturní fórum, Nadační fond Avast, Partnerství OSA

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

Český rozhlas, HISvoice

texty: Eva Kesslová, korektura: PhDr. Alena Miltová

fotografie: Lars Skaaning (Abrahamsen, Sørensen), Nafez Rerhuf (Haas)